

# II RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 206 (23).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 26. märtsil 1925. a.  
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: haridusminister **H. B. Rahamägi**, sõjaminister **J. Soots**, rahaminister **L. Sepp**, teedeminister **K. Wirma**, kohtuminister **R. Gabrel**, põllutöminister **A. Kerem**, töö- ja hoolekandeminister **Ch. Kaarna**.

P ä e w a k o r d :

1. Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — maakommisjoni ettepanek.

2. Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olevate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

3. Wanamõisa ja Kukruse põlewkiwikaewanduste jaoks maade wõõrandamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

**1. Päewakorra** Juhataja **A. Jür-täiendamine.** man: Awan Riigikogu koosoleku.

**K. Tamm** (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina wõin konstateerida, et tänases päewakorras on üks päewakorrapunkt, mis sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt Riigikogu kodukorra rikkumisega päewakorda sisse toodud, ja mis ka Riigikogu juhatusel poolt niisamuti kodukorra rikkumisega päewakorda wõeti, niisamuti ka kolmandaks maakommisjoni poolt kodukorra rikkumisega esitati. Lubage, ma toon teile kohe ette, milles kodukorra rikkumine seisab. Kodukorra § 41-ses on öeldud, et igale seaduseelnõule peab olema juurde lisatud ta esitamisel lühike ja kokkuwõtlik seletuskiri elnõu põhjendamiseks ja otstarbe selgitamiseks. Wäike-

maapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seaduse juurde ei ole aga mingisugust seletuskirja lisatud. Siis pean edasi tähendama, et § 31 räägib sellest, kuidas komisjonid peawad oma seaduseelnõusid esitama. Seal on öeldud, et komisjon peab esitama seaduseelnõu ühes põhjendawa seletuskirjaga. Maakommisjoni seletuskirjas, mis sellele seaduseelnõule juurde lisatud, ei ole mingisugust põhjendawat seletust seaduse kohta, on waid lihtsalt öeldud, et seaduseelnõu on ilma parandusteta wastu wõetud. Seega on seaduse otstarb täiesti seletamata jäänud. Nii et siin on kodukorra rikkumine sündinud 1) sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt, 2) Riigikogu juhatusel poolt ja 3) maakommisjoni poolt. Kõigil neil põhjustel teen ettepaneku päewakorra esimehe punkt — wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — päewakorrast ära wõtta, et Riigikogu juhatusel wõimalik oleks seda seaduseelnõu sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma esitajale tagasi anda selle seaduseelnõu seaduslikus korras esitamiseks.

**B. Oja** (töer.): Teen ettepaneku wõtta wiimaseks päewakorra-punktiks Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduse muutmise seadus — I lugemisel. See seadus puudutab nimelt Tartu ülikooli õppejõudusid — wäljamaalasi, kes teatud 30% lisatasu saawad. See tähtaeg lõpeb 1. juulil ja nendel õppejõududel oleks tarwis teada, kuidas lugu nende edaspidise palgaga on.

**A. Womm** (sd.): Teen ettepaneku päewakorra 4-aks punktiks wõtta Wiljandi linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — II lugemisel. See seadus wõeti esimesel lugemisel wastu ja kuna ta iseenesest lühike on, ja ta maksmapanemist ootab Wiljandi linnawalitsus Wiljandi linna administratiiv-piirkonna laiendamise otstarbeks, sellepärast arwan mina, et selle seaduse wõiks wastu wõtta.

**L. Johanson** (sd.): Mina waidlen härra Tamm'e ettepaneku wastu. Wäike-koopidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus ei sisalda midagi uut, waid see on harilik endise seaduse pikendamise seadus, millega rendilepinguid tahetakse automaatselt pikendada. Ja maakommisjon on selle seaduse lõppu pannud sõna „seletuskiri“. Ma arwan, see peaks rahuldama ka härra Tamm'e, nii et kui härra Tamm selle sõna wälja lõikab ja mälestuseks wõtab, siis wõiks ta rahulduda. (K. Tamm, põl.: Kus on see põhjendaw „seletuskiri“?) Siin taga on trükitud „seletuskiri“, aga mis Teie „põhjendaw“ tähendab, selle kohta wõite sõnaraamatu wälja anda. Teie „põhjendaw“ ei ole minu „põhjendaw“ ja seal lähewad meie arwamised lahku. Üks on aga kindel, et wäikekoopidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus on tarwilik ja nimelt sellepärast, et wastasel korral — enne kui see küsimus põhimõttelikult otsustatakse ja selle küsimuse põhimõttelikule otsustamisele on juba asutud, — rendilepingud lõpetatakse. Wõib olla, et üks wõi teine wormiline wiga on tehtud, kuid praegu ei ole päewakorras mitte sotsiaaldemokraatide esitis, waid maakommisjoni ettepanek, millele seletuskiri juurde on trükitud, nii et mingisugust takistust ei ole käesolewa seaduseelnõu arutamisele asumiseks.

**J. Holberg** (põl.): Minu arwates kui see seadus on seaduswastaselt siia jõudnud, siis ei ole meil mingisugust tarwidust hääletada, kas ta tuleb päewakorda wõtta wõi mitte, sest kui seadus on seaduswastaselt päewakorda sattunud, siis langeb ta enesest juba ära, kui meie ei taha seda kodukorda ja seadust, mida me oleme aktsepteerinud, rikkuda. (L. Johanson, sd.: Meie rühm saadab Teile homme 10 eksemplaari seletuskirju, lugege kui soovite!) Kui sellele seisukohale asuda, mis härra Johanson ütles, et see seadus olewat kiire ja wäga tarwilik, ning sellepärast wõib isegi kodukorda rikkuda ning wõiwad tulla ajad, kus nii kaugele minnakse, et seaduseelnõu ei maksa sugugi Riigikogusse tulla lasta, waid komisjoni redaktsioonis wastu wõtta. Wäga õieti tähendati keskelt riidadest, et siis ei olewat tarwis üldse kolmandat lugemist pidada. Ma arwan, see

näitab wäga kujukalt, kuidas niisugused tähtsaid seaduseelnõusid esitatakse, kui ei wõeta waewaks kahte-kolme rida seletuskirja juurde lisada.

**J. Wain** (sd.): Asja tuleb waadata õieti kahest seisukohast. Üks on see seisukoht, kuidas Riigikogu juhatus eelnõuga talitas, mis Riigikogu juhatus liikme enese arwates mitte õiges korras esitatud oli. Seda saab aga waewalt praegu arutada, kui juhatus tegewuse hindamise küsimus ei ole päewakorras, waid on kõneall Riigikogu päewakorra küsimus. Selle asja wõtab juhatus ise kõne alla ja kui ta oma enese koosseisus seda otsustada ei saa, siis wõtab ta wanematekogus selle üles ja wanematekogu teeb sellekohase otsuse. Mis aga puutub maakommisjoni, siis on tema asi, kuidas ta oma ettepanekuid põhjendab. Praegu on seisukord niisugune, et seaduses ei ole läinudaasta seadusega wõrreldes midagi muud muudetud, kui ainult see, mis kalendri kaane peal seisab. Seaduses on kirjutatud „24“ asemel „25“, ja seda asjalikult, põhjalikult ja pikalt seletada, mikspärast tänawu 24. aasta asemel 25. aasta on, wõiks mõni ehk teha, aga maakommisjonil oleks see wäga raske, asju, kus midagi põhjendada ei ole, ei saa ju ka pikalt ja laialt põhjendada. Oleks maakommisjon ka seletuskirja ära jätnud, siis oleks wõinud, wõib olla, midagi nuriseda, aga siin ei ole seda tehtud, ja siit wõib kergesti järeldada, et ta seletamisest keelduda ei tahtnud, waid arwab, et küsimus küllalt selge on. (J. Holberg, põl.: Põhjendusi ei ole.) Ei ole muutusi, ei saa ka põhjendada.

**Juhataja A. Jürman:** Päewakorra muutmiseks on järgmised ettepanekud sisse tulnud: 1) rkl. K. Tamm'e poolt: „Teen ettepaneku päewakorrapunkt 1. päewakorrast ära wõtta“. Rkl. Uibopuu poolt: „Teen ettepaneku esimehks päewakorra-punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised“. Rkl. Oja poolt: „Teen ettepaneku päewakorda täiendada, wõttes wiimase päewakorrapunktina Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduse muutmise seadus — I lugemisel“. Rkl. Womm'i poolt: „Teen ettepaneku päewakorra 4. punktiks wõtta Wiljandi linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — II lugemisel“.

Hääletamisele tuleb rkl. K. Tamm'e ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 25 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (L. Johanson, sd.: Saite!) Hääletamisele tuleb rkl. Uibopuu ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud. Hääletamisele tuleb rkl. Womm'i ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 26 häält, vastu 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Seega on päewakord täiendatud kujul vastu wõetud.

Enne päewakorraale asumist on sõna sekretääril teadaande korras.

## 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär J. Piiskar: Riigikogu juhatus poolt on antud rahaasjanduse komisjoni Eesti kultuurkapitaali seaduse muutmise seadus ja riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse muutmise ja täiendamise seadus.

## 3. Komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja A. Jürman: Esitatud on rkl. Uibopuu teadaanne: „Seega on mul au teatada, et mina riigi majapidamise aruande komisjonist ja III eelarwekomisjonist lahkun“. Ühtlasi antakse teada rahwuswabameelse rühma poolt, et rühm paneb ette riigi majapidamise aruande komisjoni ja III eelarwekomisjoni walida rkl. Weberman. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Weberman nimetatud komisjonidesse walitud.

## 4. Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Womm: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise läinud aasta eeskujul on tarwilik põhjustel, et wäikemaapidajatele, kellel oma majad on talumaadel wõi kaua aastaid rentnik-

kudena maad kasutanud, rendilepinguid pikendataks kunni 1. maini 1926. a. Et tänawu 1. maiks „erarendimaade korraldusseadust“ maksuma panna ei jõuta, esitas sotsiaaldemokraatlik Riigikogu rühm käesolewa muutmise seaduse eelnõu. Maakommisjon ühines seaduseelnõuga ja wõttis selle paranduseta vastu. Teen maakomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu wõtta.

K. Tamm (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui see seaduseelnõu vastu wõetakse, pikendatakse talukohaomanikkude eksploateerimist ehk kurnamist. Käesolewa seaduseelnõu esitajad on tarwilikuks pidanud seaduse eesmärkidest ja tagajärgedest mitte rääkida, kui nad seaduseelnõu esitasid. Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud eelnõul puudub seletuskiri, ehk küll Riigikogu kodukorra § 41 seletuskirja nõuab. Nii on seaduseelnõu sisseandmisega ilma seletuskirjata Riigikogu kodukorra § 41 vastu eksitud. Riigikogu kodukorra § 41 kõlab järgmiselt: „Igale seaduseelnõule peab olema juurde lisatud tema esitamisel lühike ja kokkuwõtlik seletuskiri eelnõu põhjendamiseks ja otstarbe seletamiseks“.

Ka maakommisjon on kodukorra § 31-se nõudmistest mööda läinud ja põhjendawat seletuskirja mitte esitanud. Minewal aastal rendilepingute pikendamise seaduse arutamisel oli neis Riigikogu ringkondades, kus pikendamise seadust toetati, kuulda, et see olla popside kaitse seadus. Sellejuures tunnistati, et 1924. aasta wäikemaapidajate rendilepingu pikendamine pidi wiimane olema, enam ei pidanud neid järgmistel aastatel mitte pikendatama. Minewal aastal ilmus 6-es pikendamise seadus. Saaremaal, Wirumaal, näiteks Alutaguses, ja Läänemaal, näiteks Hiumaal, on wäga palju talusid, kus 3—5 tiinu põllu- ja aiamaad wastawate heina- ja karjamaadega. Nende kohtade kogusuurus on wahest kunni 100 tiinu. Nii et tahetakse kohaomanikka, kel 2 wõi 3 wäikest talu, mida nad üheks majapidamiseks ühendanud ei ole, waid teise kolmanda talu wast sellepärast, et lapsed weel wäetid olid, wõõraste kätte tähtajalise rendi peale wälja andsid rublades määratud rendi eest, — sundida neid talusid ilmlõpmata kaua wõõraste käes pidama naeruwäärt madala rendi

eest Eesti markades, näiteks 50 kuld-  
rubla asemel 250 Emk. aastas.

Miks ei tohiks kohaomanik teist kohta  
rentniku käest tagasi nõuda, kui temal  
wõib olla tosin poegi on, ja wõib olla on  
need wabadussõjas isamaa eest wäljas  
olnud, miks ei tohiks ta oma teist kohta  
oma perekonnaliikmete kätte kasutada  
anda, kohti wõõraste käest ära wõttes.

Käesolewal seaduseelnõul on wähe  
ühendust nende popside ehk wabadik-  
kudega, — kes maksnud wõi makswate  
seadustega Eesti pinnal popsideks ehk  
wabadikkudeks tunnistatud. Liiwimaa ta-  
lurahwa seadus näiteks—§ 551—definee-  
rib popsimõistet järgmiselt: „Под общим  
названием бобылей разумеются члены во-  
лостного общества, которые не принадле-  
жат к разряду самобытных поземельных  
собственников, и не состоя ни в законном  
арендном, ни в законном служебном соотно-  
шений с другими членами общества, обра-  
щаются в тягость сему последнему и вымогают  
от него пособия, хотя совершенная неспо-  
собность таковых лиц к снискиванию себе  
пропитания законно не признана и им не  
выдано узаконенных свидетельств о бед-  
ности. По закону бобыли терпимы быть не  
могут“. „Sama seaduse §§ 567, 570, 573,  
574, 576, 584 jne. järele loetakse ka  
niinimetatud „prasnoshatajushtshiesja“  
popside ehk wabadikkude hulka.

Põhja-Eestis nimetati kunni talu-  
rahwaseaduste wäljaandmiseni wabadik-  
kudeks maakondades elutsewaid maata  
talupoegi; pärast üsna wäikeste kohtade  
rentnikka, kelle rendiwäärtus aastas alla  
2000 naela rukkid wälja tegi, — § 435 —  
1859. a. talurahwaseaduse lisamääruse  
järele, wõi jälle loeti popsideks neid, kes  
nädalas mõisa mitte üle 2 päewa ei tei-  
nud — mõisnikkude maapäewa otsus  
septembrist 1858. a. wõi kellel alla 3 tiinu  
põldu oli — talurahwaseadus §§ 521 ja  
58. —

Niisama loeti wäikekohtadeks Saare-  
maal ka need kohad, kus alla 3 tiinu põldu  
oli ja wiimaks loeti ka wäikekohtadeks  
1860. aasta talurahwaseaduse järgi Liiwi-  
maal need kohad, kus alla 10 taaldri  
maad. Koalitsioonirühmade seisukohalt  
Päts'i walitsuse loomise ajal asuti seisu-  
kohale, et popsikohtadeks wõiks nime-  
tada neid kohti, mille maa kogusuurus  
mitte üle 5 tiinu. Akel'i walitsuse dekla-  
ratsioon ütleb popsideküsimumise kohta  
järgmist: „popsideküsimumise lahendamine  
tuleb lõpule wiia, mille juures tuleb toe-

tada popsikohtade asutamist riigi päralt  
olewate uudismaade peale“.

Riigi statistika büroo andmete järgi,  
mis kokku seatud 1922. a., nimetati pop-  
sikohtadeks jällegi niisugused kohad,  
mille kogusuurus mitte üle 5 tiinu ei ole,  
ja selle juures tuuakse ette, et niisugune  
norm wastaks Eestimaa talurahwasea-  
dusele, kus popsikohal on kunni 3 tiinu  
põldu wastawa karja- ja heinamaaga. Kui  
sellele seisukohale asume, et põldu wõiks  
popsikohal kunni 5 tiinu olla, siis tuleks  
popsikoha mõiste alla kunni 100-tiinuli-  
sed kohad kogusuuruses. Minu teada ei  
ole Saaremaal praegu talukohta, kus üle  
5 tiinu põldu.

Mis nüüd Riigiwanema härra Jaak-  
son'i walitsuse deklaratsiooni seisuko-  
hase puutub, siis on seal öeldud üldi-  
selt, et erarendimaade korraldamise  
juurde tuleks asuda. Otsekohe popsidest  
aga minnakse waikides mööda.

Praegune Wabariigi Walitsus on wa-  
badikkude kihti teatawalt laiendanud sea-  
duses, mis on esitatud kogukonna-asu-  
tuste ja erarendimaade kohta. Seal on  
nimelt öeldud, et wabadik, kelle kasutami-  
ses olewa põllu-, õue- ja aiamaa kogu-  
suurus ei ole üle 5 hektaari, ja kui te-  
mal rendimaa peal on oma hoone. Siin  
on kaks eritingimust: oma eluhoone ja kui  
see puudub, siis kellel wähemalt pool  
põllumaast on ta enese poolt uudismaana  
üles haritud. Praeguses pikenduse sea-  
duses need tingimused täitsa puuduvad.  
Peale selle on rendimaade korraldusse-  
aduse eelnõus wäljawõtteid tehtud, mille  
põhjal wabadikul mitte õigust poleks pe-  
remehelt maad nõuda. Pikenduse sea-  
duseelnõus need wäljawõtted puuduvad.

Kui aga nüüd praeguse Wabariigi  
Walitsuse seisukoht omaks wõtta, siis ku-  
juneks asi nii wälja, et wabadikkudeks  
wiiaakse üle suur hulk talude rentnikku-  
dest, maakaupmeestest, töösturitest ja  
wabrikantidest... (A. Jõeäär, sd.:  
Märkus ütleb, et töösturid ei  
käi siia alla.) Ma ei räägi praegu  
sotsiaaldemokraatliku tööliste partei poolt  
esitatud seadusest, waid walitsuse poolt  
esitatud seadusest. Nii et kui kogu-  
konna-asutuste ja erarendimaade korral-  
dusseadus Wabariigi Walitsuse poolt esi-  
tatud kujul peaks wastu wõetama, siis  
looks see ühe rohkearwulise ja kirju  
koosseisuga wabadikkude kihi, kus jutu-  
märkidega wabadikka palju hulgas. Ka  
sisuliselt ei kannataks käesolew seadus

arwustust wälja. § 1. pp. a, b, c on ette nähtud, et rendilepinguid pikendatakse sellepeale waatamata, kas rentnikud kohtuotsuste põhjal kohtadelt on wälja mõistetud lepingute mittetäitmise eest wõi mitte ja kas nad seadust wõi lepingut täidawad, sellepeale tähepanu ei panda. Siis peale selle on siin weel ühed ja teised puudused olemas, mille tõttu ei wõiks selle seaduse wastuwõtmises juttu olla. Nii näiteks on siin § 2-ses, mis wäga suurt ülekohtu wõimaldab, öeldud, et käesolewa seaduse § 1 põhjal pikendatakse rendilepingute järele wõib rendileandja aastas renti nõuda: g) endisel määral, kui leping on tehtud pärast 23. aprilli 1920. a.; 1920. a. anti teistkorda rendilepingute seadus wälja, ja selles seaduses oli seekord küll ka rentide tõstmine ette nähtud, aga wäga wäikeses määras. Siin on näiteks järgmised normid olemas: § 5 1920. a. seaduses kõneleb järgmist: selle määruse § 1. nimetatud maa pikendatud lepingute järele määratakse rent kindlaks rendileandja ja rendilewõtja wahel kokkuleppe teel, misjuures rendilepingus ettenähtud rahalisi kohustusi, wälja arwatud awalikud maksud, lubatud on kõrgendada: a) kuni 5-kordse määrani, kui leping on tehtud enne 23. aprilli 1920. aastat. Seekord uuendati lepinguid ja pandi maksma kuni 1921. aastani ja kui näiteks oli seal rent 10 rubla, siis määrati see 50 marga peale kindlaks, ja kui oli 50 rubla, siis 250 marga peale. Lepinguid on tehtud kuni rohkesti pärast 23. aprilli 1920. aastat. Praeguse seaduse § 2 ei luba aga niisuguste lepingute juures mingisugust rendikõrgendamist. Neid rendilepinguid on aast-aastalt pikendatud, ning igas seaduseelnõus öeldakse, et pikendatakse need rendilepingud, mis ennemalt on pikendatud. Nii sünnib iga aasta, kuid see on lausa ülekohtu taluomanikkude vastu. Peale selle on wäga keeruline töö iga-aastane eelmise seadusi läbi sorima hakata, neist otsides, missugused rendilepingud on pikendatud. Kuid ka järgmised § 2 punktid wõi literad wõimaldavad samasugust ülekohtu.

Siis muudab see seadus 1922. aasta seaduse §§ 1 ja 2, kuid jätab jõesse teised paragrahwid, näiteks §§ 3 ja 4. 1922. aasta seaduses § 3 kõlab järgmiselt: „Kõigil rentnikkudel, kellel on wäljaspool linna piire renditud maa peal oma eluhood, jäetakse selle seaduse § 2. tähendatud tin-

gimustel  $\frac{1}{3}$  tiinu hoonetealust maad ka neil juhtumistel, kui rendileping käesolewa seaduse § 1 järele pikendamise alla ei käi.“ Minul on aga teada wäga palju juhtumisi, kus lepingute põhjal ei ole renditud  $\frac{1}{3}$  tiinu ehk 800 ruutsülda, waid on palju eluasemeid renditud, mis on suured 80 ruutsülla ülespoole, ka neile lubatakse wäga lahkelt  $\frac{1}{3}$  tiinu, see tähendab rohkem, kui nad kunagi on nõudnud.

Peale selle tekiwad käesolewa seaduse käsitamisel õige suured raskused, nii poolte wahel kui ka kohtadel. Käesolewa seaduse § 1 on öeldud, et pikendatakse need rendilepingud, mis jõus olnud 1922./23. põllumajandusaasta jooksul ja pikendatud Riigikogu poolt 27. weebruaril 1923. a. ja 12. aprillil 1924. a. wastuwõetud seadustega. Kui nüüd waadata neid seadusi, et näha saada, missugused lepingud pikendatud, siis juhitakse seal jällegi eelmiste aastate seaduste peale, nii et tulewad läbi sorida mitme aasta seadused, et selgusele jõuda, missugused lepingud pikendatud, missugused mitte. Igatahes tekitab käesolewa seaduse käsitamine nii kohtutele kui ka asjaosalistele pooltele wäga suuri raskusi ja sellepärast teen ettepaneku see seadus tagasi lükata.

Tähendaksin weel niipalju, et wälisriikides eluaseme wõi popsikohtadeks loetakse need kohad, kus on umbes 1000 ruutmeetri ümber maad, see tähendab hoone ja rohuaia jaoks.

**L. Johanson** (sd.): Härra Tamm tegi ettepaneku käesolewa seaduseelnõu, — see on wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — tagasi lükata. Härra Tamm'e ettepanek sisaldab põllumeeste rühma põhimõtteliku seisukoha wäikemaapidajate küsimuses. Kui härra Tamm'e ettepanek wastu wõetakse, siis langeb ära ka see seaduseelnõu, mis Wabariigi Walitsus selle küsimuse lahendamiseks on esitanud. Enne kui see seadus wastu wõetakse, enne kui seda küsimust suudetakse otsustada, enne wõidakse lõpetada wahekorrad suurialuomanikkude ja wäikemaarentnikkude wahel. Nii tahetakse seda küsimust põhimõttelikult otsustada põllumeeste poolt. Nagu näha, esitawad põllumehed oma seisukoha praegu palju järsumalt kui siis, kui nende poolt oli Riigiwanem. Oma ajal waidles härra Konstantin Päts oma deklaratsiooni kokkuseadmise juures selle

küsimuse üle tööerakonnaga õige pikalt, ja tol korral oldi walmis mõnesuguseid wastutulekuid tegema. Nüüd aga wõetakse täiesti eitaw seisukoht. Millega seda seisukohta põhjendatakse? Põhjendatakse: see on talupidajate eksploateerimise seadus. Kuulake, talupoegade eksploateerimise seadus! Kui omal ajal isatalust 50 tiinu läks wanemale pojale ja nooremale pojale 5 tiinu sööti, siis nüüd, kus see söödima üles haritud, sinna maja peale ehitatud, on nüüd 1925. aastal 30 aastase waewarikka pidamise järele selle wäikese 5-tiinulise maa pidaja 50-tiinulise talu pidaja eksploateerija. Peab küll isegune arusaamine olema, kui enesele lubatakse siin niisuguseid äärmusi ette kanda, kui niisuguste äärmustega üldse juletakse wälja tulla. See näitab, missuguste suurte jutumärkide wahele tuleb kirjutada nende härrade „riiklik seisukoht“, nende arusaamine meie rahwa huwidest ja kasudest. Praegu kõneldakse, et linnades on tööpuudus, et töötatöölised tuleksid kõik maale saata, seal on tööliste puudus. Kuid nüüd tahetakse maal wabastada kohtadelt 10.000 perekonda, see on 40.000 hinge, ning saata linna tööd otsima. Kas teie ise ka aru saate, kuidas Teie enese wastu räägite. Ajal kus walitse tööpuudus, tahate popsnikka kohtadelt ära tõsta, tahetakse maalt põllutöölisi linna ajada, lahti kangutada. Muid põhjendusi pole ette toodud, kui et see olewat talupidajate eksploateerimine. Härra Tamm arwustas peale selle seaduseelnõu, mis Wabariigi Walitsuse poolt on esitatud, kuid see seaduseelnõu pole täna päewakorras. Mina arwan, et just praegusel tööpuuduse ajal ei saa popsideküsimust nii kergelt wõtta, nagu seda härra Tamm tegi. Rendilepinguid ei saa ka tänawu lõpetada, waid neid tuleb pikendada kunni popsideküsimus lõpulikult otsustatud. Maakomisjon wõib alles 3—4 kuu pärast popsnikkude-seaduse Riigikogule esitada, ja seepärast ei wõi weel praegu rendilepinguid lõpetada.

**Juhataja A. Jürman:** Lõpusõna on aruandjal.

**Aruandja A. Womm:** Härra Tamm on esitanud puht-eitawa ettepaneku, see seaduseelnõu tagasi lükata ja wäikemaapidajate rendilepingud tühistada. Kui härra Tamm tähendas, et möödunud aastal selle seaduse arutamise puhul öeldi, et see wiimane rendilepingute

pikendamine on, siis öeldi seda eeldusega, et käesolewa aasta 1. maiks peaks juba maksma popside seadus, mis nende eluasemete küsimuse lõpulikult lahendaks. Kuna aga näha on, et seda seadust selleks ajaks wastu ei wõeta, siis on möödapääsematu wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus. See seadus ei lähe lahku eelmise aasta seadusest ühegi paragrahwi ega punkti wõrra, ta on täpselt „Riigi Teatajast“ wälja kirjutatud, ainult aasta number on muudetud.

**Juhataja A. Jürman:** Kuna protest on tulnud selle päewakorra-punkti päewakorda ülesjätmise wastu, et see kodukorraga mitte kooskõlas ei ole, siis on Riigikogu juhatus otsustanud enne selle seaduse hääletamise juurde asumist wanematekogu kokku kutsuda. Sellepärast kuulutan enne hääletamist weerandtunnilise waheaja ja palun wanematekogu liikmeid kokku astuda tähendatud protesti arutamiseks.

Waheaeg algab kell 6 õht.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 6.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

**Juhataja A. Jürman:** Riigikogu koosolek kestab edasi. Wanematekogu, läbi waadates esitatud protesti wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seaduse päewakorda üleswõtmise kohta, teeb omapoolt ettepaneku see seaduseelnõu arutamiselts ära wõtta.

**L. Johanson** (sd.), kohalt: Palun ettepaneku kohta sõna.

**Juhataja A. Jürman:** Ettepaneku kohta on sõna rkl. Johanson'il.

**L. Johanson** (sd.): Mina toetan seda ettepanekut, sest tõesti on selle seaduseelnõu esitamise juures mõnesugused wormilised wead ette tulnud. Muidugi, kui seda asja sisuliselt wõtta, ei wõiks need wead takistuseks olla, sest Riigikogu on wäga paljudel kordadel seda seadust arutanud, ja siin on ette toodud kõik need põhjendused, ja see seadus ise ei ole muud midagi, kui makswa seaduse pikendamine ühe aasta peale. Siiski wor-

milisest küljest wõib ta wastu waielda, kui küsimust ei taheta sisuliselt wõtta. Meie kodukord on sarnane, et alati ei saa ta järgi käia. Sama paragrahw, mille põhjal käesolewa seaduseelnõu wastu on waieldud, ütleb, et igal seaduseelnõul peab olema ta esitamisel lühike ja kokkuwõtlik seletuskiri juures. Mis tähendab lühike ja kokkuwõtlik? Juba need mõisted on väga weniwad. Kui meie oma seaduseelnõusid vaatame, siis näeme, et neile juurde lisatud ei ole mitte sugugi lühikesed ja kokkuwõtlikud seletuskirjad, waid nende juures on tihti õige pikad seletuskirjad. Niisuguseid näiteid wõiks meie kodukorrast väga palju tuua ja kui meie nende järele hakkaksime täpselt käima, siis muutuks elu väga piinlikuks ja surutaks kitsastesse raamidesse. Selle seaduseelnõu sotsiaaldemokraadid esitawad uuesti juba täna, ja kui Riigikogu enamus, põllumehed muidugi wälja arwatud, kes wastu on, leiab, et on tarwis seda seadust pikendada, siis on wõimalik seda seaduseelnõu weel enne pühi wastu wõtta, on wõimalik eelarwe arutamise ajal Riigikogu koosoleku päewakorda wõtta. Muidugi see on Riigikogu enamuse asi, aga aja- ja töökulu, mis selle seaduseelnõu uuesti esitamise juures on, on palju wäiksem, kui see kulu, mis siis sünniks, kui näiteks seadus wastu wõetakse ja meie põllumehed Riigikohtuni läheksid ja sealjuures tarwitataks kõiksugu weneaegseid senati seletusi. Mina arwan, see wiiks väga kaugele ja tooks asjata kulu, ning see ongi üheks põhjuseks, mikspärast mina selle ettepanekuga ühinen.

**Juhataja A. Jürman:** Panen wanameatekogu ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

**5. Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olewate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.**

Maakomisjoni aruandja **J. Wain** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirja tekst.

Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalit-

suste päralt olewate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seaduse täiendamise seadus.

Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olewate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 145 — 1924. a.) § 1-st täiendada järgmise lõikega:

„1924. aastal maksuwusel olnud rendilepingud ehk lepingute puudumisel kokkulepped rendisuuruse kohta pikendatakse kunni wõõrandamine selle seaduse põhjal seismas.“

**6. Wanamõisa ja Kukruse põlewkiwikaewanduste jaoks maade wõõrandamise seadus — II lugemisel.**

**Juhataja A. Jürman:** Sõna on üldkommissjoni aruandjal Holberg'il. Et aruandjat kohal ei ole, on aruandjana sõna üldkommissjoni abiesimehel rkl. K. Tamm'el.

Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirja §§ 1—4.

Wanamõisa ja Kukruse põlewkiwikaewanduste jaoks maade wõõrandamise seadus.

§ 1. Maade wõõrandamise seaduse alusel 24. septembrist 1921. a. („Riigi Teataja“ nr. 86 — 1921. a., seadus nr. 134) kaubandus-tööstusministeeriumi poolt Wiru maakonnas, Sõmeru wallas ülewõetud alljärgmised maatiigid ühes nende päraldustega wõõrandatakse Wanamõisa põlewkiwikaewanduse jaoks:

Lallo-Kullamaa talukoha küljest	576	ruuts.
Tambergi	552	„
Reinomäe	528	„
Wahtra	528	„
Tiislari	1080	„
Tombaki	480	„
Seppa	480	„
Alliko	480	„
Kiwiko	960	„
Serwa	576	„

§ 2. Kukruse põlewkiwikaewanduse jaoks wõõrandatakse täiendawalt Wiru maakonnas Kukruse wallas Kukruse mõisast äralahutatud talukoha Paali nr. 6 (kreposti nr. 7398) küljest wiimased üks tiin 120 ruutsülda, mis üle jäänud peale nimetatud talukohast 33 tiinu 200

ruutsülla wõõrandamist („Riigi Teataja“ nr. 81 — 1921. a., seadus nr. 134.).

§ 3. Wõõrandatud maade eest maksetakse sennistele omanikkudele tasu selkohaste seaduste alusel.

§ 4. Tsiwiilseaduse (S. k. X k. I jao) § 589. ettenähtud protsendid maksetakse endistele maaomanikkudele wõõrandatud maa-alade tegelikust ülewõtmise päewast arwates.

### 7. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Seda lisa on õigus maksta kunni 1. juulini 1925. aastal. Et lisatasusaajatel professoritel väga tähtis teada on, kas edaspidi seda lisatasu saab wõi

Hariduskomisjoni aruandja **B. Oja**: Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduse § 1 märkus 2 näeb ette 30%-list lisatasu wäljamaalastele — õppe-

jõududele. Seda lisa on õigus maksta kunni 1. juulini 1925. aastal. Et lisatasusaajatel professoritel väga tähtis teada on, kas edaspidi seda lisatasu saab wõi

mitte, siis on tarwilik, et selle seaduse § 1-se märkus muudetakse, et neil ka edaspidi wõimalik on seda lisatasu saada. Hariduskomisjoni nimel teen ettepaneku see seadus esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud. Täiendawaks ettepanekuks on sõna aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Teen ettepaneku kodukorras ettenähtud kolmepäewalist tähtaega mitte pidada seaduseelnõu I ja II lugemise wahel.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.